

68

INFO / 22 JÚN 2022

ŽE KVETY OČI MAJÚ,
ZNÁMA VEC.

JOHN MINAHANE: SLOVENSKÝ JAZYK MÁ ZA SEBOU 100 ROKOV MNOHORAKEJ PRÁCE

Text Dominika Moravčíková
Foto Literárne informačné centrum

Preložil Margitu Figuli, Ladislava Novomeského, Milana Rúfusa, Milu Haugovú či Ivana Štrpku.
V marci roku 2022 získal Cenu P. O. Hviezdoslava za svoj preklad Hviezdoslavových Krvavých sonetov. S írskym básnikom, prekladateľom a literárnym vedcom Johnom Minahane sme sa rozprávali o slovenskej aj svetovej literatúre, o prekladateľskom aj recitačnom umení.

Ako sa od doby počiatku vašich prekladateľských prác do súčasnosti zmenila slovenská literatúra?

Prekladám slovenskú literatúru od roku 2004. Nie je to dlho. Asi najväčšia udalosť, ktorá sa v tom období v rámci literatúry udiala, je smrť Milana Rúfusa. Rúfus bol fenomén, celé polstoročie písal básne a získal pomerne široký čitateľský okruh. Lenže približne od polovice 90. rokov minulého storočia má slovenská poézia načisto novú generáciu. Táto básnická generácia vidí svet inak. Liši sa nielen od Rúfusa, ale od všetkých, ktorí písali pred klúčovým rokom 1989, keď sa politický systém zmenil. Básnici/poetky, ktorých mám na mysli, sú napríklad Michal Habaj, Peter Šulej, Mária Ferenčuhová, Peter Macsovszky, Katarína Kucbelová. Čo sa týka prostredia, do ktorého posúvam svoje preklady, treba povedať, že som vždy pracoval pre menšie vydavateľstvá, a to niekedy dosť špecializované. Nikdy som nerobil nič pre Faber and Faber či Penguin. V tomto prostredí predsa len pozorujeme nové javy. Nájde sa medzi nimi napríklad indické vydavateľstvo Seagull. Má zaujímavú po-

nuku, okrem starších aj súčasných indických autorov a autorek ponúka aj výber starších a súčasných autorov a autorek z Európy. Teraz s ním má Julia Sherwood dohodu publikovať sériu súčasných slovenských románov. Niektoré už vyšli. Vyzerá to tak, že v Indii existujú nové kultúrne iniciatívy. Indov však treba všeobecne brať vážne: veľmi veľa Indov ovláda angličtinu na vysokej úrovni, aniektoří spisovatelia z Indie píscu po anglicky stále patria do prvej línie. V súčasnosti napríklad Anita Desai.

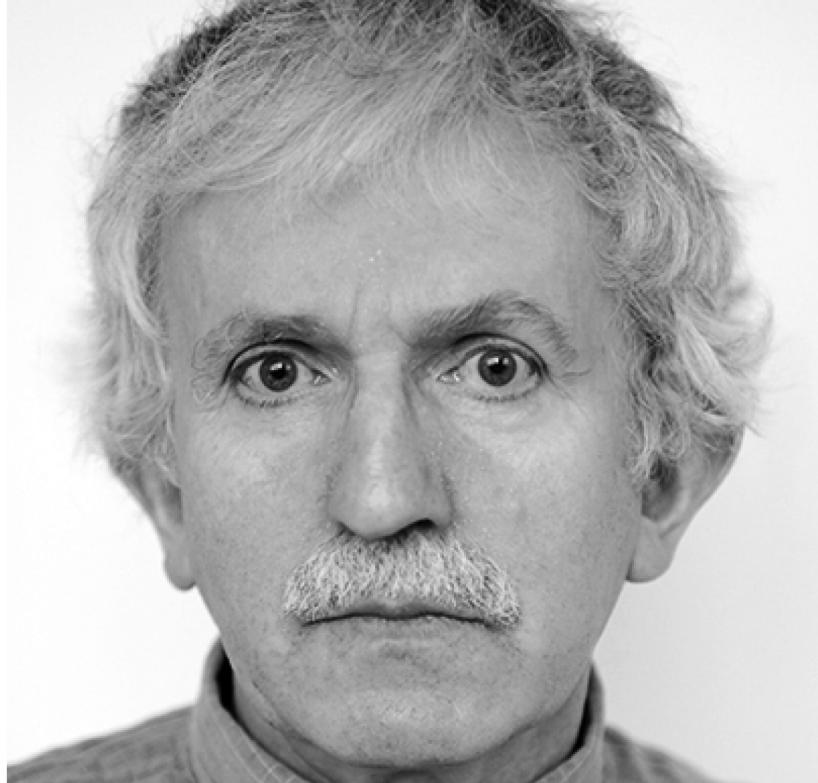
Vo svojej eseji o básnickom preklade z roku 2019 píšete, že ste sa obávali, či presvedčíte čitateľov o tom, že naozaj máte prístup k slovenskej poézii, teda že ste sa dostali do „atmosféry, myšlienok a pocitov týchto básni“. Myslíte, že poézia nie je úplne a dokonale univerzálna, že nie je možné porozumieť jej na úrovni prekladateľskej práce bez intímnej znalosti miesta jej vzniku a súvislostí?

Nie, vôbec nie! Prekladateľ nemusí byť historik, životopisec, geograf i sociológ v jednom. Neraz som prekladal básne od autorov, o ktorých nič neviem. Tie preklady nemusia byť zlé. Teraz sa nepamätam, v akom kontexte som vyjadril svoje pochybnosti. Občas mávam krízy, keď si nie som istý, či viem sprostredkovať slovenskú literatúru. Nie však preto, že nemám znalosti. Ide o to, či mám inšpiráciu. Nepovažujem sa však za „čistého prekladateľa“. Som trochu aj historik, trochu životopisec, trochu socioológ a podobne. Niekedy sú tieto

záujmy relevantné, inokedy nie. Isté básnické zbierky nepotrebuju úvod ani doslov, hovoria priamo za seba. Taká je napríklad zbierka A Butterfly's Trembling in the Digital Age od mladej autorky Eleni Cay, ktorú som preložil pred pár rokmi. Ale ten, kto prekladá Hviezdoslavove Krvavé sonety, by mal poznať kontext. V takomto prípade čitatelia potrebujú pomoc, aby sa priblížili k myšlieniam toho-ktorého básnika.

Stále spomínam na Vaše podmanivé rozprávanie o slovenskej literatúre v podcaste Lit_cast Slovakia, v ktorom Vás moderovala Julia Sherwood. Napadlo mi pritom, kiežby som mala takýto výklad k slovenskej literárnej klasickej na základnej a strednej škole! Problémom vyučovania kánonu slovenskej literatúry v mojich časoch bolo okrem iného aj to, že texty ako Tri gaštanové kone boli súčasťou určitej politickej výchovy vtedajšej mládeže, a čítanie tohto diela ostalo v područí tohto zámeru. Vy ako prekladateľ asi máte príležitosť pristúpiť k textu „zvonka“ a pracovať s ním mimo týchto nánosov. Vyzdvihli by ste nejaké slovenské literárne dielo, ktoré nie je na Slovensku docenené, alebo bolo jeho čítanie poznačené jeho použitím vo výchove?

Vyberiem si troch básnikov, ktorí pravdepodobne utrpeli spôsobom prezentácie a interpretácie v školách: Ján Smrek, Emil Boleslav Lukáč, Laco Novomeský. Títo tria básnici sa dostali do slovenskej literatúry v 20. rokoch minulého storočia, tesne po prvej svetovej vojne.

Boli to skutočné „bomby“, mali obrovský talent. Samozrejme, treba postupovať selektívne, všetci traja napísali aj nekvalitné veci. Myslím, že by bolo dobré zostaviť akýsi spoľočný výber najlepších básní, ktoré napísali všetci traja.

Ktoré vznikli v roku 1914 ako reakcia na začiatok prvej svetovej vojny. V predlove k prekladu píšete o témach vojny a pustošenia, ktoré sú pre nás dnes, nanešťastie, tak aktuálne. O Vašom preklade Krvavých sonetov sa hovorí, že je pre súčasného anglického čitateľa zrozumiteľnejší než originál pre súčasné slovenské čitateľstvo. Myslite, že aj v tomto spočíva práca prekladateľa – teda aktualizovať pôvodné dielo, takpovediac „prečítať ho nanovo“ a postaviť ho pred súčasnosť?

Áno. Hoci tu priamo vstupujeme do nikdy nekončiaceho sporu medzi prekladateľmi. Otázka zní: Máme byť verní originálu? A čo to znamená, byť verní? Jedna z básní, ktoré milujem najväčšmi, je The Rubaiyat of Omar Khayyam od Edwarda Fitz-Geralda. Je to preklad z perzštiny. Omar Chajjám je Peržan žijúci v 11. storočí, býva v ústraní v púšti, hovorí napríklad o sultánovi Mahmúdovi, vedie spory so súfistami, a podobne. Isté však je, že v tomto Chajjámovi je aj žijúci, dýchajúci Angličan 19. storočia, a tiež skvelý majster

nádhernej anglickej básnickej hudby. Od jeho čias sa kritici stážujú, že FitzGerald nemal potrebné znalosti, a že Omarove myšlienky znetvoril. Jestvujú aj alternatívne anglické verzie, údajne verné preklady, pre mňa sú však na vytlačenom liste hned' mŕtve. Ja poznám len jedného anglického Omara!

Asi tu máme dočinenia s jedinečným geniálnym dielom, tak nesmieme generalizovať. A možno FitzGerald väčšmi vybočil od čistej litery, ako by som kedy vybočil ja. Lenže isté je, že prekladané dielo musí zachytiť živý záujem súčasného čitateľa. Hovorí sa, že každý slávny zahraničný spisovateľ, ktorý má úspech vo Francúzsku, sa stáva Francúzom. A mám pocit, že napríklad William Shakespeare sa stáva Slovákom v preklade jeho Sonetov Lubomírom Feldekom. Aj v tom prípade sa dá povedať, že preklady sú ľahšie zrozumiteľné pre súčasného Slováka, ako náročné anglické originály pre súčasného Angličana. To nemusí byť chyba. Dôležité je sústrediť sa na podstatné.

Vo svojom preklade sonetov ste spravili rozhodnutie odpútať sa od štruktúry sonetu talianskeho typu a zvolili ste anglický typ, ktorý prekladu umožnil viac významovej presnosti voči originálu. Šlo o rozhodnutie, ku ktorému ste dospeli až postupne? Museli ste si pre-

kladový typ sonetu najprv rôzne „ohmatávať“?

Chcel som mať pravidelný sonet. Myslím, že nepravidelný sonet by znížil tón Hviezdoslavovho jazyka, a to som nechcel. Začal som s talianskou štruktúrou, preložil som tak prvý sonet. Lenže ako som pokračoval, rýmy ma mučili, priveľa som musel obetovať na to, aby som ich vytvoril. Angličtina nie je dobrý jazyk na rýmovanie. Áno, existujú aj výnimky – napríklad Edgar Allan Poe rýmuje ako rodený Talian, no málokto má jeho talent. Nakoniec som si vybral zjednodušenú podobu formálneho sonetu, ktorú vytvoril Shakespeare. Okrem týchto dvoch som neuvažoval o iných možnostiach.

V jednom článku ste spomenuli, že Hviezdoslav bol ambiciozny, nakoľko vo svojej dobe ešte nemal „v ponuke“ jazykové prostriedky, ktoré by potreboval na sformovanie zamýšľanej výpovede v sonetoch. Sú na tom dnešní autori a autorky pracujúci/e so slovenčinou lepšie? Majú viac možností? Mám na mysli aj z hľadiska vnímavosti ich obecenstiev.

Myslím si, že dnešná slovenčina je upevnená, posilnená, so slovami dobre zásobovaná, vycibrená. Za posledných sto rokov sa určite vyskytli aj negatívne vplyvy na jazyk, ale v podstate má slovenský jazyk

za sebou sto rokov mnohorakej práce. Dnešní autori a autorky by teda logicky mali mať aj oveľa viac možností. Samozrejme, je to zložitá otázka. To, že majú zdroje, ešte neznamená, že majú aj témy.

V čase nášho rozhovoru ste v Banskej Štiavnici na rezidencii Trojica Air, kde pracujete na preklade výberu z poézie Janka Kráľa. Prezradili by ste nám pár slov o tomto projekte?

Bojím sa Janka, treba ho brať vážne! Myslím si, že nemal rád kritikov. Radšej by bol, keby jeho poézia hovorila len za seba. Ak chcete vedieť, ako to je zostavovať nejaký výber z jeho diela v anglickom preklade, tak si vyberme pár veršov z básne Zaklıata panna vo Váhu a divný Janko (v tomto prípade Janík, Johnny, som ja):

Janík potichu kráča bez cesty,
chodníka, po jamách, po dolinách,
pomedzi suhlín,
sto raz potkne sa na peň, na dakú
skalinu,
padne, chudák, zas vstane a ďalej
pomyká,
sto raz hustô krovie zastavuje nohu:
Bud'ako bud', len pôjdem, poručeno
bohu.

Janko mal obrovský básnický talent, a mimochodom, napísal skvelé veci na recitáciu. Jeho balada Zverbovaný, napríklad. Tam v krčme sedí istý Janiček, a vyberá si vojenský život — pravda, je podnapity, ale v obvyklom živote sa cíti obmedzovaný, frustrovaný, chce zažiť nové veci. Zverbovaný nie je privelmi dlhá báseň, má menej ako sto veršov. Nájde sa tam aspoň päť hlasov: rozprávačka, Janiček, jeho matka, jeho milá, a chorál chlapov. Ale možno to už

mate v repertoári. Verím, že nemáte v repertoári Bezbožné dievky. Tam Kráľ neuveriteľne silne vytvára atmosféru pokusu o čarodejnictvo. Názov by nás mohol pomýliť: podľa mňa neodsudzuje tie dievčatá, ktoré sa pokúšajú o lúbosťnú magiu. Neschvaluje takéto pokusy, predsa len je veriaci kresťan, ale má súcit, rozumie situácii: Pánboh nám nedáva chlapcov, nuž čo máme robiť? Musíme ísť k čertom! Poézia tejto balady je náročná na recitáciu, určite však nie nemožná. Koľkokrát bola sfilmovaná báseň Edgara Allana Poea Havran (The Raven), a to opakovane od úplných počiatkov severoamerického filmu — a tu je balada, na akú by sám Poe mohol byť hrdý. Pokiaľ ale viem, Bezbožné dievky nemajú jediný krátky slovenský film! Niekoľko by to mal skúsiť.

LITERATÚRA VHODNÁ PRE RECITAČNÝ PREDNES PODĽA JOHNA MIHANANE

Mykať kostlivcami od Petra Macsovszkeho — na začiatku románu hrdina Simon Blef sedí v krčme v Amsterdame a veľmi vtipne a poeticky opisuje dianie v okolí.

Súčasní básnici väčšinou nerýmujú. Pre recitátorov a recitátorky preto niečo zásadné chýba. Eleni Cay v originálnej knihe Záchvevy motýľa v digitálnom čase do istej miery rýmuje. To určite môže byť vhodné. Ale najviac by som odporúčal diela troch básnikov, o ktorých som už hovoril. Napríklad Lukáč, keď sa stáruje, že nie je docenený ako básnik:

Ja som dal všetko, všetko čo som mohol...

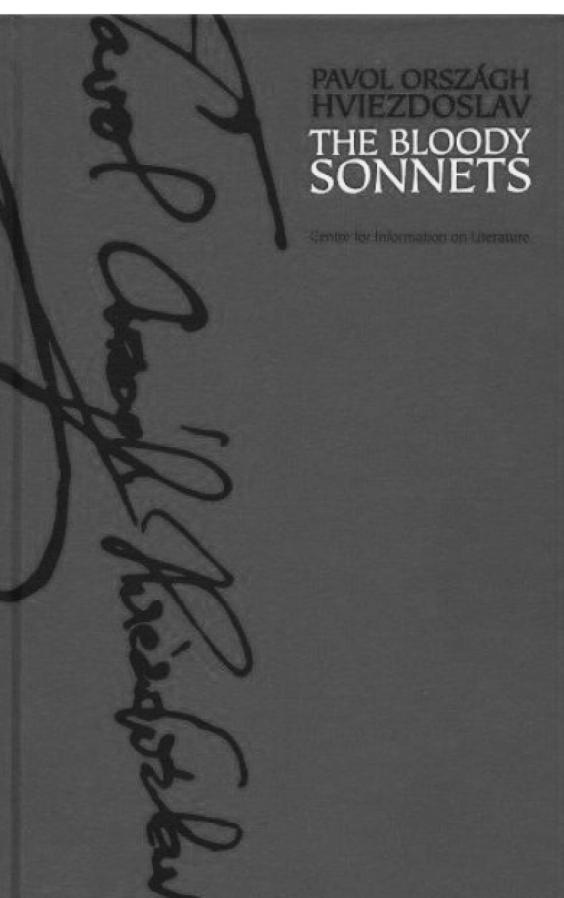
alebo Smrek, keď ohlasuje, že napriek svetovej vojne „inakší nebudeťme“, teda že neprestane byť básnikom:

Vráťte ma k mojim krídlam,
nechcem sa dotknúť zeme,
hore sú moje sídla,
inakší nebudeťme...

alebo Novomeský, keď píše melancholickú báseň o poézii, čo je zároveň lúbosťná báseň:

Ani ju čítať neviem, už ju viem naspamäť,
tu tesknú knižku básni...

Túto som sám recitoval v preklade v Dubline na krste jednej svojej knihy, veľmi ju ocenili — takéto básne sú na recitáciu priam stvorené.

CELÉ POLE ŽIVÁ TVÁR

PAVOL NÁTHER

Všetky oči na mne! Tak som to mal najradšej, keď som recitoval. Nešlo o rozmar nejakého exhibicionizmu, ktorý by vo mne vyvolával príjemný pocit, keď som stredobodom pozornosti. Išlo skôr o to napäťie – stál som na pódiu a každý jeden človek v hľadisku sa na mňa pozeral preto, lebo chcel vedieť, čo poviem ďalej a ako môj prednes skončí. Vtedy som cítil najväčšie zadostučinenie z recitácie. Ale možno som si to iba nahováral a tie dôvody divákov ochotných sa na mňa pozerať boli úplne iné. A keď sa mi to nepodarilo, a nedokázal som dostať pohľad každého jedného na seba, tak som znervóznel. Veľmi rád som sa počas svojich prednesov pozeral ľudom do očí (ak to dovoľovali svetelné podmienky a veľkosť sály). Hovoril priamo niečo ím. Väčšinou som už vedel, že ktoré vety v texte sú vhodné na konkrétné adresovanie. Už išlo iba o to, že komu ich povedať. Samozrejme, najčastejšie som sa snažil vybrať si niekoho z poroty. Bral som to ako takú taktiku: „Aha, teraz to hovorím Ja priamo Tebe a vôbec sa Ťa nebojam, aj keď ma práve hodnotíš.“ Či to malo takýto efekt, tak to vôbec netuším. Ale z môjho psychického hľadiska mi to pomáhalo. Nesmierne ma preto teší, že obdobie, kedy súťažiaci recitolvali do kamery, a porotcovia si potom ich výkony pozerali na monitore, sa na teraz skončilo. A opäť sa môžeme všetci naživo stretnúť na javisku a v hľadisku, vy sa môžete pozrieť priamo nám do očí a všetky naše oči môžu byť na vás, aby sme zhmotnili to napäťie, ktoré pri prednese vzniká. Snáď to tak už bude navždy.

DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ

Ked' som ako dieťa trénovala texty na školské kolá Hviezdoslavovho Kubína, memorovala som ich vizuálne, podľa odsekov a pozície konkrétnej časti textu na stránke. Dnes neviem zarecitovali ani vlastné básne a prózy, ledva ich po čase rozoznávam ako vlastné. Aspoň si ešte v náznakoch pamätám, na akej strane v akej knihe sa nachádza tá pre mňa dôležitá časť. Zvýrazňovačmi si už nepomáham - ako hovoríva legendárna pedagogička klavíra Darina Švrána, „človek si podčiarkuje to, čomu rozumie.“ Zbavila som sa neónových zvýraznení, ale som solídny „screen addict“, z pracovných dôvodov aj z roztopaše zbieram podnety na digitálnych lúkach, vo vzácných chvíľach sa vracam na tie skutočné, na kopčeku Zvonica nad Strečnom, na stráňach Súľova, alebo na košických pahorkoch, kde rastie vzácný poniklec slovenský. Mám od očiaru predpísané okuliare, zvažujem laserovú operáciu, ale vidím toho aj tak priveľa, ako etnograffka aj spisovateľka som hlavne pozorovateľ, už presýtený a prestimulovaný - potrebujúci oddych, ale súčasne vyžadujúci stále viac. V osvetených okamihoch selektujem a hľadím len na to, čo sa vyznačuje nevyhnutnosťou. Ako hovorí John Mihanane v našom rozhovore na ďalších stránkach tohto čísla festníka, treba sa sústrediť na to podstatné.

DUŠAN JABLONSKÝ

Nepamäťám si, čo bolo prvé, čo som na tomto svete uvidel a netuším, čo bude posledné, keď z neho budem odchádzať. Za tých necelých 50 rokov, čo sa rozhliadam okolo seba, som sa už nespočetnekrát kochal po-hľadom na veci krásne i odvracal zrak pri pohľade na tie škaredé. Neraz som otváral oči od úžasu, slastne ich privieral pri vychutnávaní pôžitkov, ktoré priniesol život. Mal som v nich nadšenie, radosť i strach a hnev. Moje oči sa stretli s očami mnohých ľudí. Takých, ktorých si zapamätám do smrti i takých, na ktorých som zabudol pári sekúnd po stretnutí. V ich očiach som vídal nehu, radosť, sem-tam obdiv, uznanie a pári krát i lásku. No ino-kedy som v nich videl nevraživosť, pohýbanie aj výsmech. C'est la vie! Od malička moje oči najradšej behali po riadkoch kníh a niekde v pozadí vedomia premietali film z príbehov v nich ukrytých. Od literatúry bol už len krok k divadlu, ktoré som začal neskôr hrať, a ktoré sa stalo aj mojou náplňou práce, keď som pred štvrtstoročím nastúpil na Osvetové stredisko v Banskej Bystrici. Po niekoľkých rokoch som presedlal na umelecký prednes a zákonite ma zakrátko moje oči priviedli rovno do jeho mekky – Dolného Kubína. A o niekoľko ďalších rokov som nestačil oči otvárať, keď mi ponúkli funkciu redaktora spravodajcu Hviezdoslavovho Kubína. Nebol som si istý, či to zvládnem, ale skúsil som to. A skúšam to už 7 či 8 rokov. Možno museli kolegovia (hlavne šéfredaktorka) i čitatelia občas prižmúriť oko, neviem to posúdiť, ale ja svoje rozhodnutie prijať túto funkciu neľutujem. Pretože tu sa môj pohľad stretol s pohľadmi mnohých ľudí, ktorí mi určite zostanú v pamäti navždy. A dúfam, že som svoiou troškou prispel k zdaru Kubína a tým aj k zachovaniu prednesu pre ďalšie roky.

LAURA MOROVSKÁ

Ked' otvorím oči, vidím. Vidím dobre a to je pre mňa dôležité. Avšak zrak si treba neustále cibriť. Ja si ho cibrím tak, že prehľbujem svoje vnímanie, otváram oči dokorán aj tam, kde by to nik nečakal, kde by najradšej druhí privreli oči a nič nevideli. Ja som odhadlaná vidieť všetko a poriadne. Samozrejme, preferujem krásu pred škarostou. Ak mi však príde do cesty niečo ponuré, tak si tam posvetim svojim svetlom. Svetlo mi vchádza do očí a z nich sa odráža na okolité predmety, svety. Sú to zázraky. Zázrak siaha za zrak a pritom je tak okatý.

JARKO BROZ

Boli aj také oči, z ktorých sa mi zatočila hlava, akoby som vyšiel po točitých schodoch do neba. Možno aj vďaka tomu sa, nech sa deje čokolvek, na všetko dívam s nadhľadom. Aj teraz, keď si ani neviem spočítať, koľko rokov som redaktorom INFO HK. A bude to už hádam aj osemnásť, takže som konečne dospelý a môžem napísat aj niečo tuhšie. Vidím to tak na voňavú päťdesiatdvojkú marhuľovicu, že sa môžeme tešiť na sedemnássty rozlúčkový hviezdoslavovský sonet, ktorého jemné ironické kontúry mi už vidno v mojich čestných modrých očiach...

HLUČNĚJI, TEPLEJI, ŽIVĚJI!

Text Dušan Jablonský
Foto Jarko Broz

EMÍLIA „EMA“ ZÁMEČNÍKOVÁ
LEKTORKA TVORIVEJ DIELNE ČESKÍ BÁSNICI
PO SLOVENSKY, HRADEC KRÁLOVÉ

Moc jsem se na Kubín těšila. Opravdu to říkám upřímně, ne ze slušnosti. Už když přišlo pozvání, tak jsem se moc radovala. Já jsem tady kdysi hrála s jedním souborem. Byla jsem tady tehdy s René Levin-ským a se skupinou divadla, které se jmenovalo Poslyš sestřičko. Dělali jsme takový dadaistický kabaret. Bylo to úžasné, ohromná atmosféra. Ale to už je opravdu hrozně dávno, mohlo to být nějak kolem revoluce. A pak jsem tady byla ještě se svými dětskými soubory. Taky jsme tady hráli a taky je to už dost dávno... Já mám Slovensko moc ráda. Taky to zase neříkám jen ze slušnosti, prostě to tak cítím, prostě tady mám někde zakopanou nohu, nebo co. Už když jsme cestou sem přejeli hranice na Slovensko a vlak se zaplnil Slováky, tak tam bylo hlučněji, tepleji, živěji a vlak přestal mít zpoždění!

Zkrátka jsem se sem moc a moc těšila a jsem hodně zvědavá. Samozřejmě budu hodně zaujatá seminářem, takže uvidím, co uvidím, ale doufám, že nasaju atmo-

Začiatky všetkých festivalov sú v mnohom rovnaké. Zhon, prichádzajúci účastníci, zvítavanie sa so známymi, ešte doznievajúce dojmy z cesty, trochu neisťota u tých, ktorí prišli prvýkrát, narastajúci pocit vzrušenia a očakávania. Niektoré prichádzajúce účastníčky sme preto vyspovedali hned po príchode. Pýtalí sme sa, ako veľmi sa tešíli na tohtoročný Kubín a či zažili cestou niečo nezvyčajné.

sféru dostatečná a odjedu plná slovenského přednesu a divadel poezie.

KATARÍNA HITZINGEROVÁ
POROTKYŇA DIVADIEL POÉZIE,
BANSKÁ BYSTRICA

Najviac som sa tešila na dobré predstavenia a na ľudí, ktorých som dlho nevidela, pretože bola kovidová situácia. Tešila som sa na to, ako sa konečne postískame, a už budeme bez tých kadejakých masiek na tvárich. Ale dáme si možno iné masky...

Na Kubín som cestovala cez Čertovicu a čo ma upútalo, okrem tých dvoch kamiónov, za ktorými som sa ťahala tridsiatkou–štyridsiatkou, boli všetky tie dedinky a taká tá príprava na to poetické, čo tu oddnes uvidíme.

Ten kraj je naozaj nádherný, veľmi som ním bola očarená, pretože málokedy tadiaľ cestujem. A ešte niečo – keď som prichádzala, tak som krúžila ako taký sup okolo Domu kultúry a hľadala parkovanie. Takže to bolo také zaujímavé dobrodružstvo! Išla som pomerne rýchlo a z celej cesty mi skoro najdlhšie trvalo, kým som zaparkovala.

NOEMI ŠTEFKOVÁ
BORSKÝ MIKULÁŠ

Aj som sa tešila, aj trochu nie. Trochu som sa bála, pretože prichádzam na Hviezdoslavov Kubín po prvý raz.

LARA GRÚSOVÁ
KOŠ/CE

Na Hviezdoslavov Kubín som postúpila po prvý krát, takže som sa sem veľmi tešila!

PAULÍNA KLATTOVÁ
BRATISLAVA-MARIANKA

Aj keď recitujem už viac rokov, sem do Dolného Kubína som postúpila prvý raz. Preto sa veľmi teším, že som tu. Teším sa, že získam veľa skúseností a že svoj prednes budem môcť predviesť aj iným ľuďom. Po ceste sme nič zvláštne nezažili, akurát to, že bolo strašné teplo!

TATIANA NOVOTNÁ
BRATISLAVA-MARIANKA

Tešila som sa. Bola som tu raz ako dieťa, ale nie vystupovať, len sa pozrieť. A teraz po mnohých rokoch som sem prišla s dcérou. Veľmi som sa tešila, lebo to môže byť taký nový zážitok, trochu vypadneme z bežného života, urobíme si výlet a nasajeme atmosféru tohto festivalu.

Ako už dcérka povedala, išli sme autom a strašne nám bolo teplo. Ale bolo v celku príjemné, hoci až keď sme prišli nad Žilinu a blížili sa ku Kubínu, tak zo mňa všetko opadlo. Včera som bola ešte v práci a potom sme potrebovali doriešiť ešte kopec vecí. Ale keď sme sa sem priblížovali, tak som si začala užívať pocit, že sem prichádzame, a že to bude veľmi príjemné.

Text Jana Mikitková a DS Lano
Foto Dobrota Pucherová

MÁRIA ŠMELIKOVÁ

Mária Šmelíková, alebo teta Irma či Irmuška. Narodila sa v roku 1940 v Bratislave. Vyštudovala strednú školu, odbor knihovníctvo, neskôr bábkoherectvo na DAMU v Prahe. Krátko pôsobila v Bábkovom divadle v Košiciach, odkiaľ sa vrátila späť do rodného mesta, kde pracovala v Kníhkupectve na Štúrovej ulici. S láskou a odborne zasväcovala mnohých záujemcov do sveta kvalitnej literatúry. Takto si ju vyhliadla aj Alexandra Skořepová, jedna z hlavných priekopníčok literárno-dramatického odboru na Slovensku. Vďaka tomu sa Mária Šmelíková stala tetou Irmou pre mnohých žiakov literárno-dramatického odboru na viacerých základných umeleckých školách v Bratislave, predovšetkým v ZUŠ Jozefa Kresánka a DS Lano. Špecializovala sa na umelecký prednes a bábkové divadlo, ktoré tvorila najmä s mladšími deťmi. Teta Irma vychovala mnohých úspešných recitátorov. Medzi jej žiakov patria napríklad sestry Borušovičové, či herci Katarína Šafaříková, Roman Pomajbo a Patrik Minár. Aj vo svojom úctyhodnom veku stále pripravovala umelecké prednesy, najmä s deťmi v jej početnej rodine. Mnohí z nás sme ju pravidelne stretávali nielen na postupových súťažiach, ale aj na celoštátnnej prehliadke v Dolnom Kubíne. Naposledy s nami čipерne otvárala divadelný festival Lanofest. Irmuška nás, žiaľ, navždy opustila v nedele 19. júna 2022. Ostáva s nami v našich srdciach a spomienkach ako nezabudnuteľná rozprávačka plná vitálnej energie a smiechu na rozdávanie. Kto ste ju poznali, prosím, venujte jej tichú spomienku a pošlite úsmev tam hore. Česť jej pamiatke!

ZA MÁRIOU ŠMELIKOVOU

100 ROKOV FESTIVALOVÉHO PLAGÁTU

Text Palo Náther
Foto Palo Náther

Bratislava – Hviezdoslavovo námestie, Belopotockého Mikuláš (Liptovský Mikuláš), Hviezdoslavov Kubín (Dolný Kubín) a Scénická žatva (Martin). To sú štyri miesta v priestore a čase, kde bola, alebo bude výstava k 100. výročiu Scénickej žatvy. Momentálne ju teda môžete vidieť priamo tu v Dolnom Kubíne pred MSKS. Pozrieť sa okolo, pozrieť sa dovnútra a nasáť atmosféru, ktorú cítiť z jednotlivých vizuálov najstaršieho divadelného festivalu v strednej Európe. Jeho pôvodný názov bol Divadelné závody, ktoré sa neskôr premenovali na Scénickú žatvu. Autorom a architektom výstavy je grafický dizajnér Jakub Tóth.

Ako si sa dostal k tvorbe tejto výstavy?

Ja som robil pre Osvetové centrum už tri výstavy. Čiže sme už mali nejaké spoločné skúsenosti. A už dávnejšie som videl pári plagátov zo Scénickej žatvy, ktoré mi utkveli v pamäti ako zaujímavý artefakt na následné vystavovanie. A tak keď prišlo sté výročie tohto festivalu, zdalo sa mi to ako dobrá príležitosť využiť jednotlivé plagáty. Čiže nechcel som spraviť nejakú statickú výstavu, zameranú na príbehy jednotlivých ročníkov a divadelných súborov, ale spraviť to trochu netradične. Zhodou okolností robím tento rok aj diplomovú prácu a tak som spojil príjemné s užitočným. Študujem grafický dizajn, a preto je táto výstava zároveň aj mojou diplomovou prácou.

Myšlienka výstavy bola teda jasá – pomocou plagátov prerozprávať príbeh storočnice Žatvy.

Podarilo sa vám zohnať plagáty zo všetkých ročníkov?

Úplne na začiatku sme malí nejaké plagáty v archíve Nocky. Hlavne väčšinou tie nové po roku 2000. Ale keďže sme chceli mať celkový obraz toho vývoja, tak sme museli ísť do rôznych archívov. 4 dni sme strávili v Matici Slovenskej, kde sme od rána do večera hľadali v starých škatuľach staré plagáty a vytvorili sme tak aj celkový fond. Podarilo sa nám nájsť asi 100 plagátov, ktoré boli priamo zo Žatvy alebo nejakých krajských a okresných postupových prehľadok. K tomu sme našli ešte bulletiny a sprievodné programy. Taktiež sme sa stretli s Petrom Ďuríkom – autorom plagátov, ktorý pôsobil na Žatve od roku 1977-1989 a on nám tiež napríklad poskytol hodnotný materiál, ktorý sme mohli zdigitalizovať. Nakoniec sa nám podarilo zohnať takmer všetky plagáty. Nemáme úplne prvý (1923), a potom ich chýba ešte asi tak desať. Čiže pomerne kvalitne sa nám podarilo zmapovať celých 100 rokov.

Na výstave sa nenachádza všetkých 100 plagátov zo 100 ročníkov. Podľa čoho si vyberal, ktoré tam dáte?

Koncový výber je 12 dominantných plagátov, ktoré predstavujú vždy určitý časový úsek festivalu. Prvé obdobie je to najstaršie, keď mal festival ešte názov Divadelné závody. V tých rokoch to boli plagáty, ktoré nerobili výtvarníci ale sádzali to v tlačiarňach, kam prišla iba rukou napísaná správa a sádzala sa s tým musel nejako popasovať. Druhé obdobie je, keď už hovoríme o Scénickej Žatve a aj ten vizuál za-

čína byť veľmi kvalitný. To sú 70-80. roky, väčšinu plagátov robili mužskí autori a celkovo bol vtedy rozmach plagátovej tvorby v našej krajine. A posledné obdobie je to novodobé – digitálne, čiže po roku 2000. Tu je zaujímavosťou zas to, že všetky plagáty robili ženské autorky. Čiže jednotlivé plagáty sme nevyberali podľa toho, či sa nám páčili alebo nie, ale aby zapadli do nastaveného konceptu.

A Ty si niekedy bol na Žatve?

Priznávam sa, že som tam nikdy nebola. Ale naštudoval som si veľa materiálov, rozhovorov a videí o tomto festivale, aby som dokázal adekvátnie povyberať jednotlivé plagáty. Čo sa však človek ale nikde nedočíta a získava to jedine zážitkom sú tie emócie počas festivalu. A to si tento rok doplním, lebo plánujem na Žatvu konečne ísť.

Okrem vizuálov jednotlivých plagátov sa na výstave nachádzajú aj krátke texty. Ich autormi sú Lucia Diťmarová, Alexandra Štefková a Jakub Molnár, ktorý je aj zastavovateľom publikácie k 100. výročiu Žatvy. Ako vznikla výstava? Koho to bol nápad?

My sme už od minulého roka vedeli, že tu bude 100. výročie Žatvy, a patrilo by sa k nej vytvoriť nejakú výstavu. Hľadali sme rôzne platformy, ktoré by adekvátnie reflektovali takéto významné výročie. A malí sme šťastie, že tu bol Jakub Tóth, ktorý je grafik a vie aj organizovať výstavy, a sám od seba sa o tému storočnice Žatvy zaujímal. Bol nám veľmi nápomocný nie len z pozície grafika, ale aj organizátora výstavy.

A koho bola myšlienka, že ako bude výstava vyzerat?

Jakubovi sme dali voľnú ruku a myšlienka bola teda jeho. Už od začiatku sme chceli tú výstavu koncipovať tak, aby nebola dostupná iba pre úzky okruh ľudí, a tak sme chceli aby bola exteriérová a putovná. A Jakub dokázal naplno túto našu predstavu zhmotniť.

Ide o mapovanie vizuál Scénickej Žatvy. Ako vznikol tento nápad?

Ked' sme si ešte minulý rok stanovali tie hlavné kritériá, ktoré musia byť zohľadnené v rámci tohto celého výročia, tak sme vedeli, že musí vzniknúť publikácia k 100. výročiu, ktorá bude odborná s bohatou obrazovou náplňou ale nemusia tam byť žiadne plagáty, lebo sme už

vedeli, že k nim bude samostatná výstava. Gro výstavy teda tvoria jednotlivé plagáty od tých najstarších po najnovšie, a tak si návštěvník môže porovnať ako sa menil vizuál v priebehu celých 100. rokov trvania tejto prehľadky. Ale zároveň, aby to nebolo nejak surové bez kontextu, tak sme tam spolu s Alexandrou Štefkovou doplnili sprievodné

texty, ktoré pomáhajú návštěvníkovi v orientácii. Tie texty súvisia jednak aj s tými jednotlivými plagátmi, ale majú aj nejaké dejinné súvislosti a poukazujú na myšlienky festivalu. Takže jednotlivé vizuály sú popretkávané našimi krátkymi textami.

Tie texty sú vaše vlastné myšlienky, alebo historické texty, ktoré sa vám podarilo zozbierať?

Ako hlavný zostavovateľ publikácie som už kadečo k dejinám Žatvy naštudoval a Alexandra je takisto veľmi v týchto veciach sčítaná. Zámer ale nebol taký, aby tieto texty boli iba nejako „wikipediálnou“ formou priložené k danému plagátu, ale chceli sme to spraviť trochu netradičné, a tak sú tieto texty formulované ako rozhovor. Lucia Ditmarová, ktorá to zastrešuje z oddelenia digitalizácie, nám kladie otázky, na ktoré odpovedáme a navzájom sa dopĺňame. Všetko sú to fakty, nič si tam nevymýšľame ale vypichujeme práve tie súvislosti s plagátmi a marketingom celého festivalu.

Celkom logicky ste vybrali 4 miesta, kde sa výstava postupne inštaluje. Končí sa to v Martine na Žatve. A čo potom? Inštaláciu rozoberiete a odložíte do skladu?

Aby sme mohli takúto výstavu urobiť, tak sme sa museli prekopáť rôznymi archívmi Matice Slovenskej, Divadelného ústavu, Slovenského národného archívu...nazbierali sme množstvo materiálu, ktorý sa nám podarilo zdigitalizovať, a tak bude naveky uložený v našich katalógoch. Samotná výstava bude nakoniec rozobraná s tým, že tie panely sa budú môcť opäťovne využiť aj pri iných príležitostiach, ak o ne bude záujem.

68. HVIEZDOSLOVOK KUBÍN

INFO #1

© 2022

ŠÉFREDAKTORKA:

DOMINIKA MORAVČÍKOVÁ

REDAKTORI:

JARKO BROZ, DUŠAN JABLONSKÝ,

PAVOL NÁTHER

GRAFICKÝ DIZAJN:

LAURA MOROVSKÁ

VYDÁVA:

NÁRODNÉ OSVETOVÉ CENTRUM,

BRATISLAVA & MESTSKÉ KULTÚR-

NE STREDISKO, DOLNÝ KUBÍN

WWW.NOCKA.SK

WWW.MSKSDK.SK

[FB/HVIEZDOSLOVOK KUBÍN](https://www.facebook.com/HviezdoslavokKubin)

